

België

Volksbund Deutsche
Kriegsgräberfürsorge e. V.

Verzoening over de graven
Werken voor de vrede

Duitse Militaire Begraafplaatsen

Recogne-Bastenaken

België

België is echter ook het land van de oorlogsdoden. Geen enkel ander land heeft in de loop van zijn geschiedenis zoveel vijandelijke bezettingen door Europese grootmachten moeten ondergaan: Kelten, Romeinen, Franken; Bourgondiërs, Lotharingers, Spanjaarden, Fransen, Oostenrijkers, Nederlanders en Duitsers hebben hier zichtbare sporen achtergelaten. Hier streeden ooit de legers van de Franse Revolutie, Fransen tegen Engelsen en Pruisen, hier zonk de ster Napoleon definitief. Tenslotte strooiden twee wereldoorlogen opnieuw dood en vernieling in België.

Alleen al uit deze periode rusten in de Belgische aarde 204 000 oorlogsdoden uit alle landen van het Britse wereldrijk,

180 000 Duitsers, 16 000 Belgische militairen, 13 500 Amerikanen evenals Polen, Russen en andere nationaliteiten. Daarbij voegen zich nog de slachtoffers van de vervolging in de jaren van Duitse bezetting van 1940 tot 1944.

Wat betreft de Duitse oorlogsdoden heeft de "Volksbund Deutsche Kriegsgräberfürsorge," in opdracht van de Duitse regering, de bouw, de vormgeving en het onderhoud van de militaire begraafplaatsen op Belgisch grondgebied op zich genomen. Dit geldt bijvoorbeeld voor Menen (Eerste Wereldoorlog) met 47 911 doden en voor Lommel (Tweede Wereldoorlog) met 38 552 doden.

Eerste Wereldoorlog

Nadat het Duitse Rijk de oorlog verklaard had aan Frankrijk (3.8.1914), België (4.8.1914) en het Verenigd Koninkrijk aan het Duitse Rijk (4.8.1914), kwam het tijdens de opmars van de Duitse legers op Belgisch grondgebied van 22 tot 24 augustus 1914 tot de zogenaamde "Slag aan de Grenzen" in de buurt van de Belgisch-Franse grens. In het zuiden van het land in het bosrijke gebied van de Ardennen en bij Charleroi speelde deze slag zich af tussen Duitsers en Fransen; verder in het westen bij Bergen tussen Duitsers en Britten.

De doden werden tijdens de gevechten in veldgraven bijgezet. In de jaren 1916-1917 begonnen de Duitse diensten in het achtergebied de doden samen te brengen en de begraafplaatsen uit te bouwen met de hulp van bekende architecten en beeldende kunstenaars. Zo ontwierp architect Ludwig Pfaffendorf, afkomstig uit de Rijnstreek, de oorlogsbegraafplaatsen in de Ardennen.

In de beginfase van de oorlog was het vanzelfsprekend dat vriend en vijand gemeenschappelijk naar hun laatste rustplaats gebracht werden en dat zij naderhand, voor zover hun namen vastgesteld konden worden, een kruis uit natuursteen op hun graven kregen. Hier werden, in plaats van afzonderlijke grafperken, doorlopende begraafplaatsen met uniforme beplanting aangelegd.

Nadat in 1925 een Duits-Belgisch verdrag voor de oorlogsbegraafplaatsen afgesloten werd, stond de "Amtliche Deutsche Kriegsgräberdienst" in voor het onderhoud. Na de Tweede Wereldoorlog werd de "Volksbund" door de Duitse regering met het onderhoud en de permanente verzorging belast. In den jaren vijftig werden op wens van de Belgische regering een aantal kleine, afgelegen begraafplaatsen opgedoekt. De doden werden naar grotere begraafplaatsen gebracht.

Vandaag bestaan in de zuidelijke provincies van België nog de volgende Duitse begraafplaatsen van de Eerste Wereldoorlog.

Anloy-Heide

Op ongeveer 2 kilometer van Anloy, aan de weg naar Framont: 1 384 Duitse en 592 Franse doden.

Bellefontaine (Luxemburg)

Op ongeveer 1,5 kilometer ten oosten van het dorp, ongeveer 3 kilometer ten zuiden van Tintigny: 502 Duitse en 521 Franse doden.

Bertrix-Heide (Luxemburg)

Op ongeveer 4 kilometer ten noorden van Bertrix, aan de weg naar Ochamps: 254 Duitse en 264 Franse doden.

Anloy-Heide

Bellefontaine

Maissin-National (Luxemburg)

Op ongeveer 150 meter ten noordwesten van het centrum: 513 Duitse en 283 Franse doden. Bij het begin van de begraafplaats staat een oud en kunstvol bewerkt granieten kruis, een zogenaamde "Calvaire" zoals dat in Bretagne, de Heimat van de meeste Franse doden, ook het geval is. Overlevenden schonken het kruis en richtten het op de 28ste verjaardag van het gevechten op.

Mousson-Baranzny (Luxemburg)

Ligt op ongeveer 15 kilometer ten oosten van Virton, aan de N88: 511 Duitse en 431 Franse doden.

Neufchateau-Malonne (Luxemburg)

Op ongeveer 1,5 kilometer ten zuidwesten van het centrum aan de N85 naar Florenville: 340 Duitse en 289 Franse doden.

Halanzny (Luxemburg)

Aan de noordoostelijke rand van het dorp, op het gemeentelijke kerkhof: 44 Duitse en 22 Franse doden.

Virton-Belle-Vue (Luxemburg)

Aan de weg Virton-Bastenaken, ongeveer een kilometer van Virton (Av. de la Grange au Bois CN875): 1 288 Duitse en 288 Franse doden, evenals 28 Oostenrijkers, 29 Italianen en 17 Russen.

Tarcienne (Luxemburg)

Ten zuiden van Charleroi, ten westen van de N5 naar Rocroi, ongeveer drie kilometer ten westen van Tarcienne: 178 Duitse en 312 Franse doden.

Het onderhoud van deze begraafplaatsen wordt gedeeld door de "Volksbund" en de Franse regering. Beide partijen

hebben het onderhoud aan een firma overgedragen, maar controleren gemeenschappelijk het werk van deze gespecialiseerde firma.

Een paar honderd Duitse oorlogsdoden liggen op in totaal 87 Britse militaire begraafplaatsen. De grotere begraafplaatsen zijn Hautrage (375 doden), Marcinelle (286 doden), Poperinge-Lyssenthoek (222 doden), Zeebrugge (175 doden) en St.-Symphorien (274 doden).

St. Symphorien

Ligt in de provincie Henegouwen, op drie kilometer ten oosten van Bergen en ongeveer 300 meter ten zuiden van de plaats St.-Symphorien: 284 Duitse en 229 Britse doden. Het is één van de eerste, door Duitse troepen in de Eerste Wereldoorlog aangelegde militaire begraafplaatsen.

Hier rusten de eerste (22.8.1914) en de laatste (11.11.1918) in de strijd gevallen Britse militairen. Nog tijdens de oorlog kregen de Duitse doden verschillende vormen van natuurstenen, afhankelijk van hun regiment.

Vanaf 1919 werd deze begraafplaats onderhouden door de "Imperial War Graves Commission", en van in 1960 door de "Commonwealth War Graves Commission".

Bovendien werden op vijf gemeentelijke begraafplaatsen Duitse militaire perken aangelegd:

Brussel-Evere	1 147 oorlogsdoden
Eupen	122 oorlogsdoden
Herstal	95 oorlogsdoden
Luik-Robermont	795 oorlogsdoden
St. Vith	74 oorlogsdoden

België – de reisbestemming

De weg naar de oorlogsgraven en -monumenten voert ons door plaatsen die de geschiedenis van het land weerspiegelen. Helemaal niet ver van de grote Duitse begraafplaatsen van de Eerste Wereldoorlog, liggen de beroemde Vlaamse steden Brugge, Gent, Antwerpen en Ieper. Deze zijn zeker en vast een bezoek waard!

Brugge

Is nog altijd "die Schone"; één van de meest pittoreske steden in Europa, met kerken, patriciërshuizen en het oudste van vele de monumentale stadhuizen in België (1376). In de Heilig-Bloedbasiliek wordt sinds 1149 de relikwie van het Heilig Bloed bewaard. Bezienswaardig is ook de Onze-Lieve-Vrouwekerk en het Begijnhof, een tehuis voor Dames sinds 1245 waarin vandaag Benedictijner nonnen wonen.

Bij een avondlijke rondvaart op de grachten kan de bezoeker de verlichtte schilderachtige hoekjes van het Venetië van het Noorden ontdekken.

Gent

Is de geboortestad van Keizer Karel V (1500 tot 1558) en de oude hoofdstad van het graafschap Vlaanderen. Hieraan herinnert het machtige Gravensteen, de oude versterkte burcht. Een must voor de bezoeker is het Belfort, het oudste symbool van de stadsvrijheid, de Graslei met haar koopmans - en gildehuizen van de 12de tot de 15de eeuw en het stadhuis in renaissancestijl. Het hoogtepunt is zeker en vast het beroemde schilderstuk "Het Lam Gods" in de St. Baafskathedraal. Gent heeft de derde grootste haven van België.

Antwerpen

Is de hoofdstad van de gelijknamige provincie en de tweede grootste haven van Europa (na Rotterdam). Een rondrit in de haven geeft de bezoeker uitleg over het belang van deze haven die via kanalen met de Duitse industrie centra en via Schelde met Noordzee verbonden is.

Hier werkte lange tijd Pieter Paul Rubens, je vindt zijn werken in het Museum voor schone Kunsten en in de Onze-Lieve-Vrouwekathedraal (Oprichting van het kruis en Kruisafname). De kathedraal is de oudste nog bestaande kerk van deze stad en de grootste gotische kerk van België; de toren is 123 meter hoog. Bezienswaardig is ook de Grote Markt met het stadhuis in renaissancestijl (1561 tot 1565), de gildehuizen uit de 16de eeuw en de fontein die de sage over het ontstaan van de naam van de stad verduidelijkt. In het Steen, een oude burcht, is het Scheepvaartmuseum ondergebracht; in het vroegere gildehuis van de slaggers, het Vleeshuis, (1504) bevindt zich een museum.

Ieper

werd in de Eerste Wereldoorlog bijna volledig vernield. Pas na de Tweede Wereldoorlog kon de heropbouw beëindigd worden. Bezienswaardig is de grote Lakenhalle (oorspronkelijk van 1260 tot 1304) en het machtige Belfort met een hoogte van 70 meter. Deze herinneren aan de bloeiperiode van de stad in de 13de eeuw. In deze hallen bevindt zich het "In Flanders Fields"-museum dat een indrukwekkend beeld geeft over de gevechten in 1914-1918.

De Menenpoort werd na de Eerste Wereldoorlog opgericht als herinnering aan de ongeveer 56 000 vermiste Britten uit de strijd in de "Ieperboog". Hun namen staan in de wanden van het bouwwerk. Sinds 1928 wordt elke avond om 20.00 uur het wegverkeer opgehouden en blazen klaroenen van de brandweer het Britse signaal "Last Post" als groet aan de oorlogsdoden.

In het zuiden van België kunnen we de steden Bergen, Namen en Luik vermelden die in verband met de gevechten in 1914 een treurige bekendheid kregen.

Bergen is de hoofdstad van de provincie Henegouwen. Daar staat, naast de resten van een oude burcht, een indrukwekkend hoog belfort met beiaard, de enige van het land in barokstijl.

Merkwaardig is de kapittelkerk St.-Waudru, één van de mooiste kerken van België uit de 15de eeuw in laatgotische stijl.

Namen is de poort naar de Ardennen. Boven de stad strekt zich een rotsmassief uit boven de samenloop van de Samber en de Maas en het is gekend van zijn Citadel.

Belfort in leper

In Vlaanderen

"Vlaanderen in nood – in Vlaanderen rijdt de dood" heet het in een oud volkslied. Eind oktober 1914 werd dit voor de Belgische provincie West-Vlaanderen een verschrikkelijke realiteit. Na de slag aan de Marne en bij "de wedloop naar de zee" stootten de legers ten oosten van Ieper op elkaar. Er volgden verschillende gevechten, de bloedigste en één van de meest bekende greep plaats bij het dorp Langemark in oktober 1914. Na andere Duitse aanvallen in de lente van 1915, waarbij voor de eerste keer stikgas gebruikt werd, verstarde ook hier de situatie in een stellingenoorlog.

In mei 1917 begonnen de Britten een offensief dat, na verschrikkelijke verliezen aan beide kanten, in november letterlijk in de modder van Passendale vastliep. Sindsdien beweerden de soldaten dat de overtreffende trap van de "Hel van Verdun" en van de "Verstricking aan de Somme", "Vlaanderen" was.

In 1918 vielen eerst de Duitsers en daarna – vanaf het midden van het jaar – de geallieerden aan. Toen de oorlog in november eindigde, waren er alleen al in de provincie West-Vlaanderen meer dan 670 Duitse en ontelbare begraafplaatsen van geallieerden. Vanaf 1925 nam de "Amtliche Deutsche Kriegsgräberdienst", een staatsdienst afhankelijk van het ministerie van de Buitenlandse Zaken, het onderhoud over van de overgebleven 128 Duitse begraafplaatsen. De "Volksbund" creëerde op het einde van de jaren twintig de begraafplaatsen Langemark, indertijd met 11 000 doden één van de grootste, en Roeselare. In 1954 verving een nieuw bilateraal verdrag de overeenkomst van 1925 tussen Duitsland en België. In de periode 1956-1958 werden meer dan 120 Duitse militaire begraafplaatsen gesloten. De doden werden allen in West-Vlaanderen verzameld.

De "Volksbund" nam in opdracht van de Duitse regering de uitbouw en het onderhoud over van de vier overblijvende begraafplaatsen. De geïdentificeerden werden overgebracht naar Vladslo, Langemark en Menen. Zij werden in individuele graven bijgezet.

De onbekende doden kregen hun laatste rustplaats in een gemeenschappelijk kameradengraf op de begraafplaats Langemark. De individuele graven zijn wegens plaatsgebrek met liggende grafplaten aangeduid, waarop maximum 20 namen en personalia staan. De afsluitende uitbouw door de "Volksbund" gebeurde tussen 1970 en 1972 volgens de plannen van de toenmalige hoofdarchitect Robert Tischler, die ook al de ontwerpen voor de begraafplaatsen Langemark en Roeselare gemaakt had.

Hooglede

Zes kilometer ten noordwesten van Roeselare, aan de oostelijke uitgang van het dorp, ligt de Duitse begraafplaats. Door een smalle poort met smeedijzeren hek komt men op het kerkhof. Bomengroepen aan beide kanten leiden naar de gedecoreerde herdenkingshal, met hogen rondbogen en met heide en klimop beplante perken.

Deze begraafplaatsen werden nog voor de Tweede Wereldoorlog door de officiële Duitse dienst voor oorlogsgraven opgericht. Daarvoor werd het stenenmateriaal van het voor de wereldtentoonstelling in 1937 in Parijs opgerichte en vervolgens afgebroken Duitse paviljoen gebruikt.

Een kunstvol gesmeed ijzeren hek vormt de grens met de aan de linkerkant van de hal gelegen gedenkzaal. In het midden staat een stenen plaat uit diabas met een wondermooi schrijn dat de registers met de namen van de doden bevat. Op elke grafplaat staan de personalia van twee oorlogsdoden.

Dankzij de financiële steun van de Vlaamse regering, de gemeente Hooglede en de diensten van Erfgoed Vlaanderen heeft de Volksbund de Duitse soldatenbegraafplaats volledig opnieuw kunnen inrichten. De saneringswerkzaamheden werden in de late herfst van 2011 voor het grootste deel afgerond.

Op 5 mei 2012 werd de begraafplaats plechtig heropend.

Hooglede is naast Langemark, Menen en Vladslo één van de vier centrale Duitse soldatenbegraafplaatsen in West-Vlaanderen die alle vier als monument werden erkend en daardoor Vlaams erfgoed werden.

Langemark

Aan de noordelijke uitgang van het dorp, aan de weg naar Houthulst-Diksmuide ligt de begraafplaats met 44 324 doden.

Men betreedt de begraafplaats door een toegang uit rode Weserzandsteen. Daarin bevinden zich twee gedenkkamers. Links is een in hout gesneden kaart van België die de ligging van de vroegere en huidige begraafplaatsen weergeeft. Verder kunnen hier de naamboeken ingezien worden. De ruimte rechts bevat, in eiken panelen gesneden, de namen van de geïdentificeerde doden die er al voor de grote samenbrenging van 1956 tot 1958 lagen.

Wanneer men door het gebouw gaat komt men op een binnenplaats. Deze ruimte werd bij de restauratiewerken in 2015 opnieuw gebouwd naar analogie met de vroegere toestand. Langs de weg bereikt men het rechter gedeelte van de begraafplaats van waaruit men een zicht heeft op het kruis.

De vroegere frontlijn wordt hier aangeduid door drie gerestoreerde bunkers en een rij van granietblokken. Op deze stenen staan de namen vermeld van eenheden die aan de gevechten hebben deelgenomen en van studentenorganisaties welke, tussen de beide wereldoorlogen, met giften hebben bijgedragen aan de uitbreiding van de begraafplaats.

Over de graven bereikt men het “Kameradengraf” waarin de stoffelijke resten liggen van meer dan 25.000 Duitse soldaten. Van ongeveer 17.000 van hen konden, door de Volksbund, de namen worden achterhaald. Deze werden in zware tafels gegoten die opgesteld zijn aan de zijden van het gemeenschappelijke graf. Op de achtergrond ziet men het beeldhouwwerk van de vier treurende soldaten, een werk van de beeldhouwer Prof Emil Krieger. De begraafplaats zelf is beplant met eiken en door een muur omheind.

Naast de begraafplaats werd in 2006, door de Gemeente Langemark Poelkapelle, een informatiegebouw opgericht. Hierin wordt de geschiedenis verteld van de gevechten in de omgeving van Langemark tijdens de Eerste Wereldoorlog en van het ontstaan van de begraafplaats.

Menen

Niet ver van de Belgisch-Franse grens ligt aan de noord-oostelijke stadsrand de grootste Duitse militaire begraafplaats in het Westen. Hier rusten 47 911 doden. Men betreedt de begraafplaats door een klein toegangsgebouw waar in een ruimte de registers der gevallen kunnen bekeken worden. Dan komt men via een betonnen weg aan de achthoekige herdenkingskapel in het midden van een met gras begroeid grafveld dat door hoge bomen beschaduwd wordt. Het dak van de kapel rust op een centrale zuil.

De wanden dragen kunstzinnige mozaïeken met Bijbelse motieven. De twee schrijnen bevatten de registers van deze begraafplaats.

Vladslo

Vanaf de weg Diksmuide-Beerst-Torhout buigt men na ongeveer vijf kilometer oostwaarts Beerst naar links af en bereikt men na een paar honderd meter de Duitse begraafplaats met 25 645 doden.

Van het toegangsbouw, dat een ruimte met de registers bevat, kijkt men over de volledige lengte van de begraafplaats op de indrukwekkende "treurende ouders" van Käthe Kollwitz. De kunstenaar schiep deze figuren, die de gelaatstrekken van haar man een van zichzelf dragen, ter nagedachtenis aan hun zoon Peter. Deze sneuvelde in oktober 1914 voor Diksmuide en heeft hier zijn laatste rustplaats gevonden. In 1932 werden de uit Belgisch graniet gemaakte figuren in aanwezigheid van Käthe Kollwitz en haar echtgenoot onmiddellijk voor zijn graf opgesteld.

In Koekelare, ongeveer vijf kilometer van deze begraafplaats, bevindt zich in een onder monumentenzorg staand gebouw een Käthe-Kollwitz-museum. Naast tekeningen, lithografieën en houtsculpturen horen er ook persoonlijke brieven tot de museumstukken. Een deel is aan de figurengroep "Treurende ouders" gewijd.

In 2015-2016 wil men hier fundamentele reparatiewerkzaamheden uitvoeren.

Tweede Wereldoorlog

Met de Duitse inval op 10 mei 1940 werd het, tot dan neutrale België, weer in een wereldoorlog meegesleurd. Opnieuw moesten op Belgische bodem Duitse graven aangelegd worden. Er werden doden begraven die gevallen waren tijdens de inval, tijdens de bezetting tot in de zomer 1944 en tijdens de bevrijding na de landing van de geallieerden in Normandië.

De gevechten in de winter 1944-1945, en daarmee ook de Duitse verliezen, bereikten tijdens het Duitse Ardennenoffensief hun hoogtepunt. De doden – Duitsers evenals Amerikanen – werden door de Amerikaanse gravendienst geborgen en op voorlopige begraafplaatsen bijgezet. In 1946-1947 werden de Amerikaanse doden in Neuville-en-Condroz (bij Luik) en Henri-Chapelle (ten westen van Aken) samengevoegd. De Duitse doden werden naar Lommel (in de Belgische provincie Limburg) gevoerd en in een heidegebied bijgezet. Tegelijkertijd begon de Belgische gravendienst met de verwijdering van alle Duitse begraafplaatsen van de Tweede Wereldoorlog en met het transport van de doden naar Lommel evenals – in geringere omvang – naar een begraafplaats bij Bastenaken in de Belgische provincie Luxemburg.

In 1952 werd tussen België en de Bondsrepubliek Duitsland een bilateraal verdrag over de Oorlogsgraven ondertekend. De "Volksbund Deutsche Kriegsgräberfürsorge" moest in naam van de Duitse regering de uitbouw en het onderhoud van de twee Duitse begraafplaatsen met doden uit de Tweede Wereldoorlog op zich nemen.

Lommel

De Duitse militaire begraafplaats ligt aan de N746 die van Lommel naar Leopoldsburg gaat. Hier rusten 38 556 doden uit de Tweede Wereldoorlog en 542 doden uit de Eerste Wereldoorlog die, tot hun herbegraven in Lommel, hun graf op de Belgische militaire begraafplaats te Leopoldsburg hadden.

Na de overbrenging in 1947 lieten de Belgische autoriteiten voor telkens twee doden een massief betonnen kruis aanbrengen. Op deze kruisen werden namen – voor zover ze vastgesteld konden worden – op metalen plaatjes aangebracht.

Door de graafwerken werd de structuur van de bodem, met een oppervlakte van ongeveer 16 hectare, grotendeels vernield. Er ontwikkelde zich een bodemoppervlakte die veel gelijkenis vertoonde met de woestijn, het zand dreef bij windiger weer in lange stofwolken over de begraafplaats.

In 1953 kon de "Volksbund", na het beëindigen van de planning- en goedkeuringsprocedure, met de uitbouw beginnen. De meest dringende taak bestond in het hercultiveren van de grond en de versterking ervan door beplanting.

Veel ladingen turf en veel kubieke meters bosgrond werden in het zand geïntegreerd, 15 000 bomen en struiken werden geplant aangevuld met dophei. Bij deze werken hielpen veel deelnemers aan de jeugdkampen die door CVJM en Kolpingwerk georganiseerd werden.

Daar waar het in 1953 nog 100, voornamelijk Duitse jongeren waren, steeg hun aantal in 1954 tot bijna 400 afkomstig uit 16 verschillende landen. Zij volgden de ook vandaag nog geldende slagzin "Verzoening over de graven". Later werd die aangevuld met "Werken voor de vrede".

Deze actie begon in Lommel en verspreidde zich al snel naar bijna alle Europese landen waar Duitse oorlogsgraven liggen. In 1955 werd in Lommel een einde gesteld aan de werken van de jongeren, die onder andere een meer dan 1 100 meter lange wal als beschutting van de begraafplaats oprichtten, met de bouw van de toegangsweg en van het parkeerterrein. Daarbij was ook het "Jugendaufbauwerk Schleswig-Holstein" behulpzaam. Ook nu nog worden in Lommel jeugdkampen georganiseerd.

Als centraal punt van de grote begraafplaats liet de bouwleiding van de "Volksbund" in de ingangzone een crypte oprichten.

Daarin symboliseert een liggende, zich van de grond verheffende stenen figuur de dood in de oorlog. Het bouwwerk – vervaardigd uit blokken basaltlava – draagt een indrukwekkende groep die eveneens uit donkere basaltlava bestaat. Het crucifix is bijna zes meter hoog, de twee zijdelingse figuren, Maria en Johannes, meten elk 3,30 meter. De volledige groep weegt ongeveer 39 ton.

De begraafplaats werd op 6 september 1959 ingewijd. Ondertussen kon de "Volksbund" van de oorspronkelijk 13 000 onbekenden meer dan 7 500 identificeren. Hun families werden op de hoogte gebracht.

In het gebouw werd in 1993 een internationaal ontmoetingscentrum voor jongeren ingericht. Dit werd in 2001 nog eens uitgebreid om naast de slaapgelegenheden ook de noodzakelijke seminarie- en vrijetijdsruimtes te scheppen. Schoolklassen en jeugdgroepen uit Duitsland en België komen hier met de geschiedenis van de oorlog in het reine en leren door het werk aan de oorlogsgraven hoe belangrijk het is om op vreedzame wijze met elkaar om te gaan.

De gemeente

Lommel is qua oppervlakte één van de grootste gemeenten van België. Het aantal inwoners stijgt constant door de goede economische omstandigheden. Daarbij horen ook de verbindingen met het Europese wegennet met de E314, de E34 en de Boudewijnsweg.

Het museum Kempenland omvat een geschiedkundig overzicht. Bezienswaardig is ook het oude marktplein met zijn historische gebouwen. Delen ongerepte natuur, duinen, heide en bossen nodigen zowel in den zomer als in de winter tot excursies uit.

Bij de Kruiskiezel ligt een Poolse militaire begraafplaats met 253 graven van 1944-1945.

Recogne-Bastenaken

Vijf kilometer ten noorden van Bastenaken, aan de weg Bastenaken-Houffalize-Luik, ligt de militaire begraafplaats Recogne-Bastenaken in de buurt van het dorpje Noville. Daar rusten 6 807 doden.

De naam Bastenaken, een kleine stad die door het Ardennen-offensief in december 1944 in de hele wereld bekend werd, laat vermoeden dat het hier uitsluitend om doden gaat in de uitzichtloze gevechten in het laatste deel van de Tweede Wereldoorlog. Dat is slechts gedeeltelijk het geval. Hier rusten ook Duitsers die bij de gevechten op Duitse bodem om het leven kwamen.

Op 4 februari 1945 begonnen de Amerikanen met de aanleg van een gemeenschappelijke begraafplaats, met 2 700 US en meer dan 3 000 Duitse doden, op twee gescheiden begraafplaatsen op een stuk grond links van de weg Bastenaken-Noville. Deze provisorische begraafplaats kreeg de naam van het dorp, Foy.

In 1946-1947 werden de Amerikaanse doden uitgegraven en naar Henri-Chapelle gevoerd, tussen Luik en Aken, waar de Amerikanen eveneens tijdens de oorlog een provisorische gemeenschappelijke begraafplaats aangelegd hadden. Bij Bastenaken bleef alleen de Duitse begraafplaats achter.

Ondertussen, had de Belgische Dienst Oorlogsgraven het werk overgenomen. Deze dienst begon met de verwijdering van Duitse veldgraven, individuele graven op gemeentelijke en kleinere begraafplaatsen. Ongeveer 3 000 doden werden naar Bastenaken gevoerd, de rest naar Lommel.

De "Volksbund" begon in 1954 met de identificatie van de talrijke onbekenden. Deze werken werden in de lente van 1956 beëindigd: 1 121 doden kregen hun naam terug. Langs de weg aan de noordkant van de begraafplaats werd een lage omheiningmuur uit rode zandsteen uit de Eifel opgericht die aan de noordwestelijke hoek als een bastion uitsteekt. Uit het muurwerk steekt een kapel met een klokkentoren. Het interieur van de kapel is een overwelfde ruimte. De wanden zijn versierd met twee reliëfs die de aartsengelen Michael (met weegschaal) en Gabriël (met het licht) voorstellen.

Voor de wal, die de begraafplaats aan drie kanten beschermt, evenals voor de cultivering van de grafvlakte boden zich jongeren uit zes landen vrijwillig aan. Met behulp van het Kolpingwerk en van de CVJM werd in de zomer van 1956 een internationaal jeugdkamp bij Noville ingericht. De oorspronkelijke houten kruisen werden door kruisen uit natuursteen vervangen.

Om de kosten voor de werken te dekken hebben niet enkel de "Volksbund Deutsche Kriegsgräberfürsorge" en de Duitse regering, maar ook het personeel van de Volkswagenfabriek met een aanzienlijke bijdrage geholpen.

Op 25 september 1960 werd de begraafplaats ingewijd. Vele familieleden waren daarbij aanwezig.

Luik

De industriestad van Wallonië, ten noorden van Recogne-Bastenaken, was eens het centrum van de kolen en staalindustrie. Hier werd de Messemer-procedure voor het winnen van staal gevonden en zijn wapenfabrieken met een eeuwenlange traditie. Ondertussen zijn de schachttorens verdwenen – enkel de stortbergen herinneren nog aan de tijd van de mijnbouw. Naast de citadel, van waaruit men een fantastisch uitzicht over de stad en het dal van de Maas heeft, zijn de Sint-Pauluskathedraal (in 971 gebouwd) evenals de bekende musea een bezoek waard: het museum van het Waals leven, het glasmuseum, het architectuurmuseum, het wapenmuseum, het museum voor moderne kunst en nog andere.

Bouillon

Herinnert ons met zijn goed bewaarde burcht boven het nauwe dal van de Semois aan de eerste kruistocht onder leiding van Godfried van Bouillon. De burcht is het oudste bouwwerk uit de feodale tijd. De Semois slingert zich van de bron tot aan de monding in de Maas, bijna 200 kilometer lang door het bosrijke gebied van de Ardennen. Bouillon is het uitgangspunt voor veel wandelroutes waarop men soms het kenmerkende dier van de Ardennen kan tegenkomen: het everzwijn. Zo vindt men overal in restaurants en slagerijen de beroemde "Ardeense ham".

Brussel

Mag natuurlijk niet ontbreken: de hoofdstad van Europa en van het land, de residentie van de koning en het centrum van Europese activiteiten – een stad met een grote geschiedenis. Daaraan herinnert vandaag nog het marktplein waarvan de Brusselaars zeggen dat het het mooiste ter wereld is. De ontelbare toeristen die bewonderend op deze plaats, met het stadhuis uit de 15de eeuw, de fantastische burger – en gildehuizen gestaan hebben zullen dit zeker en vast beamen. Beroemde musea trekken de kunstliefhebber, de etnoloog of de historicus aan. "Manneken Pis" staat onmiddellijk achter het stadhuis en moet de schalkse koppigheid van de Brusselse burgers symboliseren.

Ongeveer 18 kilometer ten zuiden van de stad ligt Waterloo. Hier had in 1815 de slag van de Engelsen en de Pruisen tegen Napoleon plaats, deze slag luidde het einde van een era in. Talrijke monumenten en souvenirverkopers herinneren aan deze belangrijke gebeurtenis. Nog 25 kilometer verder naar het zuidwesten bevindt zich bij Ronquières de grootste scheepslift van Europa, met een 1 400 meter lang schuin vlak.

Dit was een heel bondige en tamelijk willekeurige beschrijving van wat de bezoeker zoal in België mag verwachten.

Misschien toch nog een kleine tip: struikel niet over de opschriften op de wegwijzers. Zo is "Rijsel, Lille in Frankrijk (wist u dat?), Luik is Liège of Lüttich, Aix-la-Chapelle is Aken of Aachen; Anvers is Antwerpen, enz.

Men moet dikwijls zijn fantasie laten spreken, ook al omdat de wegenkaarten je soms niet verder helpen. In de Vlaamse provincies begrijpt en spreekt men tamelijk goed Duits of Engels.

Naar Hans Soltau

De Volksbund Deutsche Kriegsgräberfürsorge e. V. ...

- ... draagt zorg voor de Duitse oorlogsgraven hier en in bijna 100 landen van de wereld.
- ... helpt de nabestaanden bij het ophelderen van lotgevallen en het zoeken naar de graven.
- ... werkt sinds 1990 intensief in Oost-Europa.
- ... begraaft de doden op centrale verzamelbegraafplaatsen.
- ... werkt voor wederzijds begrip en verzoening tussen de toenmalige tegenstanders.
- ... brengt jonge mensen naar de oorlogsgraven zodat zij de gevolgen van een oorlog beter begrijpen en zien hoe belangrijk het is om voor de vrede te werken.
- ... financiert zijn werk haast uitsluitend met bijdragen en giften, en is U voor uw hulp dankbaar!

BNP PARIBAS
No. 235 - 0496 777 – 52
IBAN BE64235049677752
BIC GEBABEBB

Account: 3 222 999
Commerzbank Kassel
BLZ: 520 400 21

IBAN DE23 5204 0021 0322 2999 00
BIC COBADEFF520

**Volksbund Deutsche
Kriegsgräberfürsorge e. V.**

Sonnenallee 1, 34266 Niestetal

Telefon: +49 (0)561 - 7009 - 0

Telefax: +49 (0)561 - 7009 - 221

Internet: www.volksbund.de

E-Mail: info@volksbund.de

